

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
תכניות לימודים ייחודיות

שם ביה"ס/המוסד: עירוני ה' מודיעין
שם התכנית הייחודית: קרימינולוגיה
תחום הדעת: מדעי החברה
מספר יחידות הלימוד: 2

סמל מוסד: 540500

תוכנית ייחודית בקרימינולוגיה

2 יח"ל

(מצטרפת ל- 2 יח"ל פסיכולוגיה ו- 1 יח"ל עבודת חקר, סך הכל - 5 יח"ל)

בית הספר הצומח עירוני ה' מודיעין

כותבי התוכנית:

יפעת שמש – רכזת המגמה

גידי גרונברג – מורה לקרימינולוגיה

תוכן העניינים

עמוד 3-4	הרקע והסיבות לפיתוח התוכנית	פרק 1
עמוד 5-7	רציונאל התוכנית	פרק 2
עמוד 8-10	ייחודיות התוכנית	פרק 3
עמוד 11-12	אסטרטגיות למידה והוראה	פרק 4
עמוד 13-14	מטרות התוכנית	פרק 5
עמוד 15-30	מפרט התכנים	פרק 6
עמוד 31	ביבליוגרפיה	פרק 7
עמוד 32	דרכי הערכה	פרק 8

פרק ראשון – הרקע והסיבות לפיתוח התוכנית

רקע על בית הספר

בית הספר עירוני ה' מודיעין הוקם לפני ארבע שנים. זהו בית ספר צומח, כיום קיימות בו שכבות ז'-י', ובשנת הלימודים תשע"ח תיפתח כיתה י"א. בבית הספר קיימת שפה חינוכית פדגוגית ייחודית, רלוונטית לפיתוח חשיבה ומיומנויות חקר במאה ה-21. בית הספר משלב בתוכנית הלימודים פדגוגיה חדשנית, היוצאת מתוך סקרנות הלומד, ומביאה למצוינות אישית.

התוכנית הפדגוגית מבוססת על עקרונות ה-pbl (למידה מבוססת פרויקטים). מחקרים רבים מראים כי למידה משמעותית מתקיימת כאשר נוצרת רלוונטיות בין תוכנית הלימודים ל"עולם האמיתי". היא נוצרת כאשר התלמיד שואל שאלות, מתמודד עם פתרון בעיות, ומביא את הייחודיות שלו כאדם לומד לידי ביטוי. למידה משמעותית נובעת מהנעה פנימית, ויכולה להתקיים רק בסביבה דיאלוגית, מאתגרת ומאפשרת, בה הלומד מכיר את סגנונות הלמידה שלו. זו למידה המתקיימת בתוך "קהילות לומדות", ובגיוון דרכי למידה.

פיתוח התוכנית הייחודית בקרימינולוגיה בא כהמשך טבעי לחזונה של מנהלת בית הספר, הגב' ליאת אפלבוים, ללמידה עצמאית תוך כדי שאילת שאלות, חקר, סקרנות ורלוונטיות למציאות בה אנו חיים. במסגרת לימודי הקרימינולוגיה ילמדו התלמידים לחקור תופעות חברתיות סוטות שסביבם והיו אקטיביים בבניית תוכנית מניעה לשימוש בסמים ואלכוהול. בנוסף יעשו פרויקטים משותפים עם תחומי ידע שונים על מנת להעמיק את הלמידה והרלוונטיות לחיי היום יום.

בית ספרינו מתפאר וגאה בפרויקטים בתחומי דעת שונים. לאורך השנים השתרש אצל התלמידים סגנון למידה זה, המביא לידי ביטוי העמקה וקישור לעולם הפנימי של בני הנוער וזה אך טבעי כי בבית ספרינו נפעיל תוכנית ייחודית המקדמת הערכות חלופיות מסוגים שונים.

היסוד המארגן בתוכנית שלנו הוא עבריינות בגיל ההתבגרות. בהתאם לכך הרכבנו את פרקי התוכן בהצעת התוכנית הייחודית: התאוריות בפסיכולוגיה וסוציולוגיה מופנות רובן ככולן לגיל ההתבגרות. החלטנו להדגיש את כל מעגלי החיים בהם סובב ומהם מושפע הנוער – במישרין או בעקיפין. לשם כך ייחדנו שיעורים מתוך סך כל השעות לנושאים מרכזיים אלו והחלטנו לוותר על נושאים אחרים. הנוער שלנו נמצא בעיצומו

של תהליך בניית הזהות העצמית ומגלה עניין רב בגבולות העבריינות, אלימות ואכיפה, כדי שיוכל להרחיב את תחומי עצמאותו מתוך מודעות לחברה בה הוא חי, לחוקיה, לגבולות ולפריצת הגבולות בה.

פרק שני – רציונאל התוכנית

בבסיסה של התוכנית עומד רעיון הפעלתה במסגרת תחום מדעי החברה. במסגרת זו מדגישה התוכנית את הקשר בין שלושת התחומים המרכזיים: פסיכולוגיה, סוציולוגיה וקרימינולוגיה. התוכנית מיועדת להקנות את מונחי היסוד של מדעי החברה ואת התאוריות העיקריות בקרימינולוגיה. כלומר, פריסה רחבה של ידע תאורטי, החל מהגישות הקלאסיות וכלה בתאוריות עדכניות.

הקרימינולוגים מוגדרים ע"פ תאורטיקנים שונים **כמלכים ללא מלכות**. זאת מכיוון שהקרימינולוגיה שואבת את מושגי היסוד שלה ואת שיטותיה מהמדעים העוסקים בהתנהגות האדם. העבירה היא קודם כל צורת התנהגות אנושית הכלולה בתחומי עיסוקן של הפסיכולוגיה ואף הביולוגיה. בהיותה סטייה חברתית היא כלולה גם בסוציולוגיה ופסיכולוגיה חברתית.

הבנת התנהגות האדם, בין אם היא נורמלית או א-נורמלית, היא מתחום עיסוקה של הפסיכולוגיה. ניסיון להבנת התנהגות האדם ונפשו נעשה בפסיכולוגיה. **הקרימינולוגיה מתבססת על תאוריות המנסות להסביר מה מביא אדם להתנהגות תוקפנית או אלימות, ומה מביאו לעבריינות. הבנת מבנה אישיות האדם, והבנת פסיכולוגיה התפתחותית מעניקים לילד הבנה עמוקה לגבי התפתחות אישיות עבריינית.** לדוגמא: התאוריה הפסיכואנליטית משמשת בסיס להבנת אישיות עבריינית שבה "סופר אגו נוקשה" או "חללים בסופר אגו" או "אישיות פסיכופאטית". שלבים בהתפתחות האדם (לדוגמא – השלב הפאלי או השלב האנאלי בפסיכולוגיה התפתחותית ע"פ פרויד) גורמים להבנת בניית אישיות עבריינית. דוגמא נוספת היא לימודי פסיכולוגיה חברתית, דרכי למידה חברתית, חיקוי מוטיבציה גורמים להבנת התפתחות האישיות של התלמידים כפי שהם וכפי שהיו יכולים להיות אילו גדלו אחרת. כמובן שהם לומדים כי בעקבות הידע הרב שהם רוכשים יש להם יכולת להשתנות בכל רגע מחדש.

בפתיחת תוכנית הלימודים, ילמדו התלמידים מבוא לסוציולוגיה וגישות סוציולוגיות לחקר פשיעה ועבריינות כפי שמפורט בטבלת התכנים. זאת על מנת לחבר את התלמידים למושגים בסיסיים במדעי החברה, ולהכיר להם את עולם המושגים האקדמיים המקצועיים בתחום. במסגרת המבואות בסוציולוגיה ילמדו בן היתר על עולם המושגים של מרכיבי התרבות, קבוצה, התאוריה הפונקציונאלית ותאוריית הקונפליקט, משפחה, חיברות ועוד. לאחר הקניית ידע זה, יוכל התלמיד להבין יותר את חקר העבריינות והפשיעה בתוך חברה מודרנית.

תרומת התוכנית להבנת צרכי החברה של תלמיד

1. לימוד נושאי הקרימינולוגיה מקנה לתלמידים מערכת ערכים ומיומנויות המחזקת אצלם את מחויבותם למרכיבים המרכזיים של מערכת אכיפת החוק במדינה דמוקרטית.
2. תלמידים בגיל ההתבגרות נתקלים בחיי היום יום בתופעות כמו אלימות בבתי ספר, שימוש בסמים ואלכוהול, גראפיטי, השחתת ציוד, דפוסים לא בריאים של מערכות יחסים, הצטרפות לכתות מסטיות. מכאן שברחבת ידע בתחומים אלה, תורמת ישירות להתפתחותם כאזרחים שומרי חוק. התלמידים משמשים כ"נאמני חוק" בבית הספר, כמו כן, התוכנית שואפת לטפח תלמידים בעלי רמה גבוהה של רגישות חברתית ואזרחות טובה.
3. מגמת לימודים, תורמת לפיתוח קשרי גומלין חיוביים בין מערכות האכיפה ומוסדות הטיפול לבין התלמידים. מפגש עם אנשי מקצוע מספק ענין, מהווה חוויה לתלמידים וכן מאפשר הבנה טובה יותר של החומר התיאורטי הנלמד.

תרומת התוכנית ללומד העצמאי

1. צורך קוגניטיבי – התוכנית תורמת לידע בעבריינות ואלימות וגורמת לתלמיד להבין יותר בתחום. ידע תורם להבנת המציאות למניעה וחיפוש פתרונות.
2. צורך רגשי - התוכנית תורמת לתחושת ההזדהות של התלמיד. שיתוף והעצמת התלמיד עתידה ליצור בקרב התלמיד תחושת שביעות רצון, תחושת שייכות וגאווה בית ספרית ותוך מגמתית.

פרוט הקשר בין צורכי תלמידי עירוני ה' מודיעין לארגון תכני התוכנית:

בית הספר עירוני ה' נוסד בשנת 2014 כתיכון החילוני השישי בעיר. מרבית התלמידים הם תושבי העיר מודיעין. בתיכון לומדים גם תלמידים מהיישובים ניי"לי, נעלה וכפר האורנים המגיעים בתחילת כיתה ט' לאחר סיום בית ספר יסודי ביישובם (א'י-ח'). מרבית התלמידים הם בני המעמד הבינוני-גבוה, אך בבית הספר יש גם תלמידים משכבות אוכלוסיה נמוכות יותר. מכאן הבחירה להתמקד בתאוריות להבנת אלימות ועבריינות שהתבססו על בעיות הקשורות לאוכלוסיה מגוונת זו וכן על ייחודיות העבודה מול הנוער החווה לחץ חברתי, חיפוש משמעות, חיפוש ריגושים עוד מחפש פתרונות באלימות, התמכרויות, כתות ועוד.

קצת על אוכלוסיית מודיעין:

אוכלוסיית מודיעין נחשבת לאכלוסיה משכילה, כ 65% מתושבי העיר הבוגרים הם בעלי השכלה אקדמית. האחרים ברובם בעלי השכלה תיכונית מלאה. התעסוקה השכיחה ביותר בקרב תושבי מודיעין מכבים רעות היא בתחומי ההוראה, מקצועות הנדסיים וטכנולוגים, רפואה, מחשבים, כלכלה ומילוי תפקידים בכירים בצה"ל. תחומי תעסוקה אלה משווים לעיר שאוכלוסייתה צעירה ומשכילה אופי דינאמי ומצליח. אך אליה וקוץ בה – שני הורים שפיתחו קריירה והילדים נמצאים רוב היום לבד בבית. בשל כך מתמודדים הילדים רגשית, כמעט לבדם עם בעיותיהם. ההורים מקדישים פחות לצרכים האקספרסיביים של הילדים והילדים חווים חסכים רגשיים (אשר יובנו לילדים בלימודי הפסיכולוגיה) – על רקע קשיים רגשיים אנו נתקלים בבית הספר יותר ויותר בבעיות ואירועי חרום. **אבדן הסמכות ההורית** ובלבול בסמכות ההורים מביא להתנהגויות קצה שיכולים להוביל בקלות, במידה ולא יוכוונו אחרת, לעבריינות.

בנוסף לכך חשופים בני הנוער למידע רב ולא מסונן ברחבי המרשתת והטלויזיה. בעידן זה, לתלמידים בגיל ההתבגרות החוקרים את סביבתם והעולם סביבם קשה להבחין בין טוב ורע והגבולות מיטשטשים, בעיקר נוכח **גילויי אלימות בתקשורת, בחדשות ובסרטונים רבים ביו-טיוב ועוד**. תאוריות שעוסקות בתוקפנות הנלמדות תאוריות למידה חברתית יעזרו להם לעשות סדר בעולם הלא מסודר שסביבם.

יתר על כן, אנו נוכחים לראות כי בני נוער רבים מתקשים להעסיק את עצמם בשעות הפנאי, ומתוך השעמום יוצאות התנהגויות של בדיקת וחציית גבולות של התנהגות נורמטיבית. תחושות של ניכור, תסכול, מחאה, המתבטאות במעשי אלימות כמו וונדליזם או גרפיטי האופייניות גם למעמד חברתי כאן במודיעין. דרך תאוריות חברתיות והקישור לתסכול ותוקפנות ניתן לנסות ולאתר את בעיות התקשורת כאמצעי לפתרון הבעיות. במודיעין יש גם אוכלוסיה של ילדים לעולים חדשים, אשר הוריהם ואף הם עדיין נתקלים בקשיי קליטה בארץ, למרות שרובם נולדו כאן. המבטא הזר והמנטליות השונה שקיימת בביתם של הילדים, לעומת המנטליות בבית הספר ובחברה הישראלית. כמו כן ישנם תלמידים אשר מגיעים מבית המטפח תחושת קיפוח חברתי עדתי לאורך השנים. **הפרשנות שנתן המתבגר לפער בין מה שקורה בבית לבין מה שקורה בבית הספר עלול להוביל לתסכול ותחושת מיאוס ומכאן עבריינות של בני דור זה.**

הכרות עם תאוריית הקונפליקט כמו "בהתנגשות תרבויות", חסימת הזדמנויות לגיטימיות, תאוריית אנומיה חברתית, והצעה לפתרונות כמו קליטה הדרגתית וקלה תוך הפנמה איטית והדרגתית של הערכים החדשים וחשיפה לערכים ומנהגים של

המהגרים – כל אלו לא רק מעוררים מודעות לבעיות, אלא גם תורמים להכרת דרכי פתרון וליישומן. מצבים של מתח חברתי כמסביר פשיעה. אותו מבנה חברתי המתנגד רשמית לפשיעה, מפעיל לחץ על אנשים בחברה לפעול בצורה סוטה, המנוגדת לחוק. אלברט כהן עסק בתת תרבות עבריינית ובפשיעתם של בני המעמד הנמוך. הוא טען כי עבריינות היא תוצאה של פער בין נורמות המעמד הבינוני (עליו מושתתת החברה הרחבה) ליכולת של נערים ממעמד חברתי כלכלי נמוך, להגיע להישגים על פי נורמות אלה. הנערים עוברים תהליך שבסופו הם עלולים להתקבץ לכנופיה עבריינית, זאת לאחר שחוו תסכול, חוויות כישלון וזלזול מבני המעמד הבינוני בעיקר בבית הספר. תחושת היותם שווים פחות גורמת להם להתנהגות אנטי חברתית ועבריינות אלימה. לעתים הם עלולים גם לברוח מהמציאות ולהתמכר לסמים. בתיכון עירוני ה' ישנם נערים שהגיעו מאזורים חלשים יותר והמפגש עם בני המעמד הבינוני לא תמיד מצליח. גם אם מצליח, יוכלו תלמידים אלו, ע"י לימוד התאוריות, להכיר את הבעיה ולהיות **סוכני שינוי באזור מגוריהם.**

בתיכון עירוני ה' קיים מספר מגוון של מגמות כגון: פיזיקה, כמיה, סינית, אמנויות העיצוב, מכנטרוניקה, ארכיאולוגיה תיאטרון, מחשבת ישראל ועוד. מגמת מדעי החברה היא המגמה הגדולה ביותר בבית הספר ומונה כ-60 תלמידים בשכבה. למגמה מתקבלים תלמידים אשר סיימו את כיתה ט' עם ממוצע 80 ומעלה במקצועות רבי מלל, המביעים עניין בתחום.

פרק שלישי – ייחודיות התוכנית

תכנית הלימודים בקרימינולוגיה מתמקדת בחינוך התלמידים למניעת עבריינות. לאור הרלוונטיות של הנושאים לבני הנוער באזור מודיעין והסביבה, הכנסנו לתוכנית הלימודים פרקים נרחבים העוסקים בעבריינות נוער, סמים, חומרים פסיכואקטיביים, כתות מיסטיות ופנולוגיה.

ייחודיות התוכנית – בית הספר עירוני ה' הוא בית ספר צומח שהחזון שלו הוא לפתח **לומד עצמאי ואקטיבי בחברה**, שיודע להתבונן סביבו, להבין את הסיטואציה החברתית לעמקה ולבדוק היכן הוא יכול להשפיע וכיצד. מקצוע הקרימינולוגיה עוסק בחקר הסטייה, בתופעות העבריינות וממדיה, צורת הופעתה והתאוריות השונות להסבר מעשי העבריינות. על מנת להבין את ההתנהגות הסוטה, עלינו להבין את ההתנהגות האנושית בכלל. העברין אינו חריג וסוטה, אלא הוא תולדה של פוטנציאל ביולוגי, הבנייה אישיותית והטמעה נורמטיבית תרבותית. שלוש רמות ניתוח אלה מופיעות לאורך התוכנית בקרימינולוגיה ולצורך הבהרתן יש צורך להבין את התנהגות האדם ורק דרך זה להבין את ההתנהגות העבריינית, הפחות נורמטיבית. תכנית הלימודית מציגה את הקרימינולוגיה כדיסיפלינה של חקר הפרט והסביבה האנושית. הגישה הינה רב תחומית ומתבססת על ביולוגיה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, משפטים ופנולוגיה.

אנו חיים בחברה משוסעת ומורכבת, המתמודדת עם תופעות של אלימות ועבריינות, בעיית הפליטים ומהגרי העבודה מאפריקה, תחושות קשות של אוכלוסיות שונות, בעיית הסמים הקשה, וסמי הפיצוציות הנגישות לכל נער ונערה. התוכנית מנתחת תופעות אלה תוך התייחסות לתאוריות אוניברסליות ומציגה שינויים ותהליכים בחברה הישראלית לאורך שנים אשר הביאו להגברת תופעות אלה. כחלק מה"אני מאמין" שלנו, אנו לא נותנים לתלמידים תשובות, אלא מעודדים אותם לשאול שאלות ומעוררים סקרנות לגבי התופעה על מנת לגרום לתלמיד לחקור ולהעמיק בעצמו, כלומד עצמאי. תכנית הלימודים מספקת גישה רחבה וביקורתית המציגה גישות שונות, תאוריות מגוונות ולעתים אף סותרות, להבנת מהותה של ההתנהגות הסוטה, הסבריה והתמודדות החוק אתה. רעיונות אלה מהווים שלד על מנת לפתח תלמיד פתוח, מודע, פרשני, בעל סקרנות ורצון לשאול שאלות נוספות שנשארות לעיתים ללא מענה. אנו מעוניינים להעביר את התלמידים תהליך בו ילמדו במהלך שלוש שנים לחקור את החברה בה אנו חיים מנקודות מבט שונות, כאנשי מדעי החברה המסוגלים לשלב בין ראייה סוציולוגית פסיכולוגית וקרימינולוגית.

מורי התכנית

המורות לקרימינולוגיה

עינב ירום - עו"ד, בוגרת תואר ראשון במשפטים מטעם האוניברסיטה העברית בירושלים משנת 2011, מורה לאזרחות ולמדעי החברה. בימים אלו לקראת סיומו של תואר שני בחינוך מטעם מכללת בית ברל.

במסגרת לימודיה האקדמאים למדה עינב בין היתר את הקורסים; אלימות כלפי נשים במשפחה היבטים פסיכו-סוציאליים ומשפטיים, דיני עונשין, דיון פלילי, משפט פלילי מעשי, דיני ראיות, מבוא לפסיכולוגיה ועוד.

במסגרת שנת ההתנסות המעשית שלה, לימדה עינב בתיכון "רבין" בכפר סבא ובתיכון "רמון" בהוד השרון והנחתה במסגרת היחידה החמישית במדעי החברה ובמסגרת מטלת הביצוע באזרחות. עינב בעלת ניסיון משפטי מהפרקטיקה ובין היתר ניסיון כעו"ד בתחומי המשפט המנהלי, דיני המשפחה, פונדקאות, משרד הפנים (מעמד, אזרחות, זרים, פליטים) וליטיגציה אזרחית. בשנת תשע"ח צפויה עינב ללמד קרימינולוגיה במסגרת מגמת מדעי החברה ואזרחות.

עדי יונה – **ניסימוב** – עו"ד, בוגרת תואר ראשון במשפטים מאוניברסיטת תל אביב ותואר שני בהוראה ממכללת בית ברל במסלול mteach הסבת אקדמאים בתחום אזרחות ומדעי החברה. במסגרת לימודי התואר הראשון התנדבה בקליניקה משפטית שעוזרת לתושבי שכונת עגימי ביפו, שם נחשפה למקרים רבים של פגיעה על כל סוגיה. התמחות בפרקליטות מחוז תל אביב ועבודה כעו"ד במשך שש שנים בהם טיפלה בתיקים מכל תחומי המשפט. מורה כארבע שנים. שלוש שנים עבדתי בבית הספר בכפר הנוער בן שמן בהם חונכתי ולימדתי תלמידי פנימייה אשר באים מבתים הרוסים. בשנה האחרונה, מורה בב"ס עירוני ה', מחנכת כיתה ט ובשנת הלימודים תשע"ח תחנך כיתה י' ותמלא תפקיד של רכזת חברתית בחטיבה העליונה

רכזת המגמה

יפעת שמש – בוגרת האוניברסיטה העברית בירושלים בחוג לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, מורה למדעי החברה, הגישה לבגרות בפסיכולוגיה וסוציולוגיה בכפר הנוער החקלאי בן שמן, ואף קיבלה תעודת הצטיינות על הישגים גבוהים של תלמידיה. בשנה שעברה הובילה את נבחרת הרובוטיקה של בית הספר ותלמד בשנת

הלימודים הקרובה את לימודי הפסיכולוגיה. לאור נסיונה בונה ומפתחת ביחד עם גידי את התוכנית בקרימינולוגיה ואת מדעי החבר בכלל. מגמה זו מיועדת להיות מגמת הדגל בתיכון עירוני ה' ומכאן המחויבות ללמידה משמעותית, מעצימה ובעלת ערך של תרומה לקהילה. בשנת הלימודים תשע"ח צפויה יפעת לחנך כיתה ח'.

פרק 4 – אסטרטגיות למידה והוראה

העיקרון המנחה: המורה איננו האוטוריטה היחידה בכיתה לידע הנלמד. הידע קיים במקומות שונים (אינטרנט, ספרייה, אנשי מקצוע ועוד) ועל התלמיד לחקור אותו בדרכים שונות על מנת להבין אותו לעומק. המורה מנחה את התהליך ואחראי לכך שתלמידו ירכשו ידע בר קיימא, ברמה אקדמאית התואמת את מבחני הבגרות, ויידעו ליישמו ולהביאו לידי ביטוי בפרויקטים שונים, בכתיבה אקדמית וביישום בחיי היום יום.

1. עירוני ה' עובד על פי עקרונות ה-pbl וצוות המורים מלווה ע"י המכון לחינוך דמוקרטי על מנת להטמיע שיטת חינוך זו. תלמידי בית הספר למדו מאז כיתה ז' לרכוש ידע דרך עבודות ופרויקטים קבוצתיים. במהלך שנים אלו נבנתה מערכת של אמון והבנה מצד התלמידים לגבי חשיבות הלמידה האישית והקבוצתית. כתוצאה מכך לשמחתנו התלמידים מגיעים לכיתה י' מוכנים ומזומנים לעבודה קבוצתית משמעותית בה מקבלים התלמידים שאלה פורייה וידע מהמורה, ומשם חוקרים ודנים בנושאים ברמה הקבוצתית. לאחר למידה קבוצתית בדרכים שונות (יצירת מצגת שיתופית, עבודה משותפת, משחק משותף, פעילות כיתתית ערכית ועוד), מציגים התלמידים את הנושא הנלמד בכיתה (למידת עמיתים) הכל נעשה כמובן בהנחיית והובלת המורה בכיתה המפקח על כך שהעבודות יהיו ברמה אקדמאית ראויה ומותאמת.

2. מכיוון שאנו מעוניינים כי התלמידים יבינו את ההקשרים השונים של תחומי הלימוד שלהם, אנו מעודדים בבית הספר עבודה משותפת בין תחומי הידע השונים – כך בקרימינולוגיה יעשו התלמידים פרויקט משותף עם תלמידי

המגמה לאמנויות העיצוב כפי שמפורט בתוכנית הלימודים ודרכי ההערכה.

3. האינטרנט משמש כמקור מידע עדכני ושימושי. לרשות התלמידים עומד ויעמוד בהמשך חדר מחשבים חדשני. אחוז גבוה של התלמידים מחזיק מחשב אישי המחובר למרשתת. תיכון עירוני ה' מרושת, ובמסגרת אתר בית הספר עומדים לרשות התלמידים מאמרים ומצגות של הידע האקדמי. באתר בית הספר אנו עוסקים בהעברת המידע, בירור קשיים והעלאת הקבצים להעשרה. בנוסף קיימים באתר קישורים קבועים של אתר המשטרה, אתר שב"ס, אתרים העוסקים בהטרדות מיניות, אלימות במשפחה, אתרי האוניברסיטאות ועוד. מכאן ניתן להבין שהמקצוע אותו רוכשים התלמידים משמש אמנם בסיס נרחב לתוכנית, אך הלמידה מונחית ומבוקרת, במטרה להגיע למחקרים עדכניים מבוססים ואקדמיים.

4. צפייה מודרכת בסרטים: בתי כלא בעולם, גישות שונות בענישה, סרטים העוסקים בהפרעות פיזיולוגיות המוליכות לעבריינות, הפרעות נפשיות, דרכי התערבות מונעת ודרכי שיקום בשלבים שונים של תהליך ההידרדרות. תכניות טלוויזיה, סדרות וסרטי תעודה שונים משמשים גם הם מקור להעשרה, דיון וניתוח אירועים. הצפייה בסרט מפעילה את החושים בנוסף לחשיבה והופכת את הלמידה לחווייתית ובהירה, הסרטים ברובם הגדול הנם סרטי עלילה, הצופים מזדהים עם הגיבורים ועם האירועים. בדרך זו הם מנתקים את האירוע מהקשר לימודי רגיל (על כל מאפייניו והשלכותיו) ומעבירים אותו לחיים האמיתיים. יחד עם זאת, הדיון הנלווה לצפייה נשען רובו ככולו על חומר הלימודים.

5. מפגשים עם אנשי מקצוע: אנשי המקצוע באים מהשטח, תוך כדי הצגת המקרים מעברים אנשי המקצוע גם תחושות שונות. הדוגמאות המוחשיות הנלוות להסבריהם יוצרות תחושה חזקה של אמינות בקרב התלמידים. לפניהם עומדים אנשים אמיתיים, המספרים על התנסויות אמיתיות. כבר בתחילת המפגש נוצרת אינטראקציה חיובית בין איש המקצוע ובין שומעיו. התלמידים מגלים עניין רב בנאמר ומרבים לשאול, כמעט תמיד הם מופתעים להיווכח עד כמה רבה הדמיון בין התיאוריה הכתובה ובין המציאות כפי שמוצגת על ידי המרצים.

6. סיורים: טוב מראה עיניים ממשמע אזנים. בסיורים חווים התלמידים את המציאות בדרך בלתי אמצעית. זו הזדמנות להיפגש פנים את פנים עם סיטואציות עליהן למדו התלמידים בכיתה. התלמידים משוחחים עם אנשים

שעל נסיבות חייהם למדו דרך מתווכים – המורים שלהם. בסיורים הם חשים כמעט תמיד עלייה במדרגת באמון בהם מצד המבוגרים. הם מקבלים היתר כניסה לעולמם של הנפשות הפועלות. היתר זה, מראות עיניים והסיפורים האישיים גורמים לתגובה גורפת: אנחנו חייבים לעשות משהו טוב בשביל אלו שלא זכו, כמונו..

פרק 5 – מטרות התוכנית

מטרות בתחום הקוגניטיבי

1. התלמיד ידע ויבין עובדות, מושגים, עקרונות, תופעות ותהליכים הקשורים בתופעת העבריינות, הן ברמת הפרט והן ברמת תופעות פשיעה חברתיות.
2. התלמיד ידע ויבין אירועי פשיעה ברמה התיאורטית, תוך התייחסות לתיאוריות קרימינולוגיות שונות.
3. התלמיד ידע ויבין כיצד לנתח את תופעת הפשיעה בקרב אוכלוסיות מוגדרות (מהגרים, נוער וכד').
4. התלמיד ידע ויבין את מערכת אכיפת החוק בישראל
5. התלמיד ידע ויבין חוקים במדינת ישראל הקשורים לקרימינולוגיה – ההיגיון העומד מאחוריהם ואכיפתם בחיי היום יום.
6. התלמיד ינתח אירועים חברתיים תוך יישום החומר שלמד ויקשר בין תופעות מתוך ראייה ביקורתית.

מטרות בתחום הרגשי-ערכי

1. התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי הקהילה
2. התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי סוכני הפיקוח בחברה
3. התלמיד יגלה עמדה חיובית כלפי שלטון החוק במדינת ישראל
4. התלמיד יגלה מודעות לגבי מניעי התנהגותו הגלויה והסמויה
5. התוכנית תפתח קבוצת תלמידים המחויבת לשמירה על החוק
6. התוכנית תפתח קבוצת תלמידים אשר תתרום ליצירת אקלים בטוח בביה"ס.

מטרות בתחום המיומנויות

1. התלמיד ידע לזהות משתנים שונים (תלויים, מתווכים, בלתי תלויים)
2. התלמיד ידע לקרוא נתונים סטטיסטיים ולהבין מגמות שונות בתחום הפשיעה
3. התלמיד יפתח שימוש מושכל בספרות עזר ומקורות ביבליוגרפים על מנת לתמוך בנושא הנלמד.
4. התלמיד יפתח שימוש מושכל במקורות מידע נוספים: אתרי אינטרנט, מטלות מתוקשבות וכד'.
5. התלמיד ינתח תהליכים המובילים להופעתן של הפרעות התנהגות שונות וידגים צורות התמודדות והטיפול בהן.

6. התלמיד יישם את חומר הלמידה במקרים חדשים שלא נלמדו כמו סרטים, כתבות עיתונות ועוד.
7. התלמיד יפתח יכולות להגשת דוחות סרטים
8. התלמיד יפתח אחריות אישית לניהול עבודתו תוך שמירה על לוח זמנים שנקבע מראש (סגנון ייחוס פנימי).
9. התלמיד יפתח חשיבה רפלקטיבית – על עצמו כאזרח ועל מניעי התנהגותו.
10. התלמיד יזהה אצלו נקודות חוזק ונקודות חולשה על מנת לקבוע מטרות לשיפור.
11. התלמיד יישם את הידע התיאורטי לניתוח אירועי פשיעה בחברה הישראלית.
12. התלמיד יחבר ויצרף (יצור סינתזה) בין תחומי הדעת אותו לומד: קרימינולוגיה, סוציולוגיה ופסיכולוגיה.

מטרות ערכיות

התלמיד יפתח עמדות, ערכים ומודעות למצוקותיהן של קבוצות שונות בחברה הישראלית.

מטרות אופרטיביות לכיתה י':

- ✓ התלמיד יגדיר את מושגי היסוד בקרימינולוגיה.
- ✓ התלמיד יבחין במורכבות בהגדרות הנובעות מכך שהאלימות היא גם תוצאה וגם סיבה, גם תופעה אישית וגם קבוצתית, ויטען כי אלימות גורמת לאלימות.
- ✓ התלמיד יבחין ויעמיק בתופעה חברתית משמעותית בחברה הישראלית –

עבריינות ופשיעה כתוצאה מהגירה

- ✓ התלמיד יחווה סיור בדרום תל אביב ופגישה עם פליט
- ✓ התלמיד יפתח חשיבה ביקורתית לגבי המורכבות בבעיית הפליטים בישראל ויפוגג דעות קדומות, יפתח חשיבה עצמאית לגבי הקושי בקבלתם בחברה הישראלית.

- ✓ התלמיד יבחין וישווה בין סוגי עבריינות שונים

- ✓ התלמיד יבחין בחוקים הקיימים (חוק העונשין, פקודת הסמים)
- ✓ התלמיד יעמיק בהגדרות תורת הענישה, מטרות הענישה ואמצעי ענישה
- ✓ התלמיד ינתח סרטים על פי התאוריות שלמד.
- ✓ התלמיד יבחין ויעמיק בנושא האלימות במשפחה, סיבות לתופעה, סוגי משפחות, התעללות במשפחה, סוגי הורות ועוד.
- ✓ התלמיד יעבוד בשיתוף פעולה בקבוצות לימוד ויתרום את חלקו האפקטיבי לעבודה בקבוצה.

מטרות אופרטיביות לכיתה י"א

- ✓ התלמיד יגדיר את ההיבט הפלילי של השימוש בסמים
- ✓ התלמיד יבחין ויעמיק בסוגי הסמים השונים והשפעותיהם על תפקוד האדם, נפשו והאנשים סביבו
- ✓ התלמיד יכתוב תוכנית מניעה מפורטת, ישווה בין דרכי מניעה שונות ויטען לטובה ביותר לדעתו
- ✓ התלמיד ישמש כסוכן חיברות ויעביר את המודעות לנזק שבשימוש בסמים ותוכנית מניעה לתלמידי כיתה ט' בבית הספר.
- ✓ התלמיד יגדיר כתות מיסטיות, יאפיין אותן ויטען לגבי הסכנה שבכניסה לקבוצות אלה.
- ✓ התלמיד יעבוד בשיתוף פעולה בקבוצת לימוד ויתרום את חלקו האפקטיבי לעבודה בקבוצה.

פרק שישי – מפרט תכנים

כמה מילים לגבי תוכנית הלימודים בכיתה י' :

השנה תתחיל בלימודי מבוא לסוציולוגיה מתוך חשיבה שעל מנת להבין ולחקור לעומק בעיות חברתיות בחברה, יש להבין מספר נושאים המהווים מושגי יסוד במדעי החברה. ולכם הקדשנו 16 שעות ללימוד מבוא לסוציולוגיה כמפורט למטה. במקביל, לומדים תלמידי המגמה פסיכולוגיה שיטות מחקר, המשתלבות עם דרכי המחקר בקרימינולוגיה, וכן לומדים על מבנה האישיות, חלקי האישיות ודפוסי אישיות שישלימו את הידע הנלמד בקרימינולוגיה.

כיתה י' – 3 שעות שבועיות

הנושא	רשימת מקורות	מושגים	שי"ש
<u>מבוא לסוציולוגיה (16 שעות)</u>			
מרכיבי תרבות –	נווה ניסן ; אלעד רונית ; אורית תן (2004) סוציולוגיה במעגלי החברה תרבות ; רכס	ערך, סולם ערכים, קונפליקט ערכים, נורמה, סנקציה (חיובית, שלילית, פורמאלית ובלתי פורמאלית), פיקוח חברתי, קונפורמיות, סטייה, מוסד חברתי)	2
תאוריות – פונקציונאליסטית וקונפליקט	נווה ניסן ; אלעד רונית ; אורית תן (2004) סוציולוגיה במעגלי החברה תרבות ; רכס	פונקציה, דיספונקציה, מאבקי שליטה, תפקיד, כוח, משאבים, אי שיוויון	4
מודרניזציה ומשפחה –	אדד, מ ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה ; שוקן ; ירושלים ותל אביב ; עמודים 404-448 . נווה ניסן ; אלעד	משפחה מודרנית, לעומת מסורתית, תפקידי המשפחה, דפוסי משפחה, המשפחה כגורם עבריינות, תאוריית הפיקוח של הירשי,	2

	משפחה פוסט מודרנית, הגירה, תרבות, הלם תרבות, חברה הטרוגנית, תרבות משנה, מיעוט	רונית ; אורית תן (2004) סוציולוגיה במעגלי החברה משפחה ; רכס	
4	חיברות, סוכני חיברות, קבוצת השוים, משפחה, מגדר, צפיות חברתיות	נווה ניסן ; אלעד רונית ; אורית תן (2004) סוציולוגיה במעגלי החברה חיברות ; רכס	חיברות –
4	קבוצת השוים, משפחה, צרכים אינסטרומנטאליים, ואקספרסיביים, תכונות האופייניות לקבוצה : יחסי גומלין, מבנה חברתי, יציבות והמשכיות, זהות קבוצתית.	נווה ניסן ; אלעד רונית ; אורית תן (2004) סוציולוגיה במעגלי החברה קבוצה ; רכס	קבוצה-
מבוא לקרימינולוגיה (6 שעות)			
2	מדע בינתחומי "מלך ללא מלכה", סקר קורבנות, סקרי דיווח עצמי, עבריינות סמויה	אדד, מ ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה ; שוקן ; ירושלים ותל אביב ; עמודים 26-56	1. קרימינולוגיה כמדע אינטר-דיסציפלינרי 2. דרכי מחקר בקרימינולוגיה
2	פשע, סטייה חברתית, יחסיות הסטייה, עבירה טבעית, רצח, הריגה, "ייסודות כוונת התחילה", הטרדה מינית, שוד	אדד, מ ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה ; שוקן ; ירושלים ותל אביב ; עמודים 16-18, 36-84	1. הגדרות הסטייה 2. סוגי עבירות שונות
2	האסכולה הקלאסית, האדם הרציונאלי,	אדד, מ ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004)	ההיסטוריה של הקרימינולוגיה

	<p>אסכולה נאו-קלאסית, אסכולה פוזיטיביסטית, האדם העבריין, אחריות חברתית, אחריות מוסרית, החוק של רמת הרוויה העבריינות, דיטרמיניזם</p>	<p>קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 29-35</p>	<p>המודרנית</p> <p>1. האסכולה הקלאסית</p> <p>2. האסכולה הפוזיביסטית</p>
תאוריות ביולוגיות קלאסיות לתוקפנות (13 שעות)			
2	<p>לומברוזו- דיטרמיניזם גופני, אטביזם, עבריין מלידה, "עבריין חולה הרוח", אימבציליות מוסרית, עבריין בכוח המקרה, קרימינולאיד, עבריין אידיאלים, עבריין מועד.</p>	<p>אדד, מ; רהב, ג; שוהם, ג (2004); קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 32-35 41-45 94-99</p>	<p>לומברוזו: "העבריין מלידה"</p>
2	<p>תורשה ועבריינות, מחקרי ילדים מאומצים, מחקרי תאומים.</p>	<p>רהב, ג; (1987) סטייה חברתית; [2]; האוניברסיטה הפתוחה; רמת אביב, תל-אביב; עמודים 28-29</p>	<p>תורשה ועבריינות</p>
2	<p>טיפוסי גוף, מזומורפי, אנדומורפי, אקטומורפי.</p>	<p>רהב, ג; (1987) סטייה חברתית; [2]; האוניברסיטה הפתוחה; רמת-אביב, תל-אביב; עמודים 46-52</p> <p>אדד, מ; רהב, ג; שוהם, ג (2004); קרימינולוגיה; שוקן;</p>	<p>טיפוסי גוף ועבריינות – שלדון</p>

		ירושלים ותל-אביב; עמודים 103-106	
2	טכניקות הנטרולמרגשות האשם, כמנגנוני הכחשת האחריות למעשה, הכחשת המצב, הפניית האשמה כלפי המאשימים, פניה לערכים נעלים יותר, כוונה להשיב בעתיד את הנזק לקדמותו, בקרה מבפנים ובחוץ.	אדד, מ; רהב, ג; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 278-283	טכניקת הניטרול
2	עיקרון הדדיות האדם, סביבה, התנהגות, חיזוק נצפה, עונש נצפה, חיזוק עצמי, עונש עצמי, למידה ע"י חיקוי דגם, ויסות עצמי, מסוגלות עצמית, מעוררות רגשית,	בר-אל, צ; נוימאיר, מ (1996) מפגשים עם הפסיכולוגיה; [1]; רכס; אבן יהודה; עמודים 175-188	גישת הלמידה החברתית של בנדורה
<u>תאוריות סוציולוגיות לעבריינות (15 שעות)</u>			
2	סטייה ראשונית, סטייה משנית, תג, תהליך הטלת תג, נבואה המשימה את עצמה, הקושי להשתחרר מהתג, הנערה הסוטה, הסכנות שבתיוג	אדד, מ; רהב, ג; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; 449-525	תאוריית התיוג 1. הבסיס לתאוריה 2. המשמעות החברתית ויישומה במציאות

	השעיר לעזאזל, חוסן אנטי תיוג.		
2	הנגשת תרבויות, הלם תרבות, תאורתי ההזדמנויות השוות, חסימת הזדמנויות, שאיפה לשיפור מצב כלכלי, התרופפות הסמכות, תיוג מהגרים, מעבר מחברה מסורתית למודרנית, מהגרים ופשע	אדד, מ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 365-404	הגירה ופשיעה
סיור בדרום תל אביב בנושא הגירה מאפריקה			
2	אנומיה חברתית, תהליכים אנומיים, גורמים מעודדים אנומיה חברתית, אנומיה אישית, מטרות חברתיות ואמצעים להשגתן, קונפורמיות, חדשנות, ריטואליזם, מרדנות, נסגנות.	אדד, מ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 404-448	אנומיה 1. אנומיה חברתית – דירקהיים 2. אנומיה אישית – מרטון
5	למידה עבריינית, התחברות דיפרנציאלית, מקבוצה אינטימית, יחסי תלות, מגע בינאישי ישיר, משתנים ביחסים חברתיים: תכיפות, משך, ראשוניות, אינטנסיביות, מהות המסרים המועברים:	אדד, מ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 338-364	תאוריות של למידה חברתית 1. התחברות דיפרנציאלית – סאתרלנד 2. הזדהות דיפרנציאלית – גלזר 3. טיפול ושיקום – קרייסקי

	<p>ערכים, התנהגויות, טכניקות, תירוצים, למידה עבריינית באמצעות הזדהות, הזדהות דיפרנציאלית, מודל חיקוי והזדהות, טיפול ושיקום עפ"י סטארלנד-קרייסיץ השתתפות העבריין בשיקום עבריינים אחרים, התחברות דיפרנציאלית לשומרי חוק, הגנב המקצועי</p>		
4			מטלה מסכמת – ניתוח סרט

ש"ש	מושגים	רשימת המקורות	הנושא
<u>דיון בבעיות נבחרות בפשיעה (13 שעות)</u>			
2	מאפיינים, פיתויים והזדמנויות, אנומיה חברתית, עבריינות סמויה, ערכי חברת השפע, מעילות כספים, פשיעת מחשבים.	טננאום א. 2003 עמודים 105-113	צווארון לבן
2	פשע מאורגן- הגדרות, מאפייני הפשע המאורגן, תיאורית הקונפליקט, הגירה ופשע מאורגן, פשע מאורגן בישראל, הקשר בין פשע מאורגן לעבירות פליליות אחרות, מקורות כספיים של הפשע המאורגן.	אדד, מ ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה ; שוקן ; ירושלים ותל אביב ; עמודים 60-76 , 526-538	הפשע המאורגן

2	גיל ההתבגרות, זהות, משבר ומחוייבות, מורטוריום, חסר הגיבוש, משועבד, אנשים שוליים, משיג הזהות	בר-אל, צ; נוימאיר, מ (1996) מפגשים עם הפסיכולוגיה; [1]; רכס; אבן יהודה; עמודים 42-45, 526-538	מבוא – תאוריות על גיל ההתבגרות 1. הכרת המונח גיל ההתבגרות 2. טשטוש מול זהות – אריקסון
2	אוטונומיה, חרדה מתורבתת, ערכים מוסריים, נורמות.	מוס 2002 עמודים 163-165	חרדה מתורבתת – אליסון
3	הגדרות, היקף התופעה, מאפייני עבירות הנוער, "חוק הנוער טיפול והשגחה" (1960), "חוק הנוער שפיטה, ענישה ודרכי טיפול" (1971)	זלבה, (1998). משטרה-אסופת מאמרים, הוצאת משטרת ישראל, עמודים 163-184 אדד, מ; רהב, ג; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב; עמודים 539-553	עבריינות נוער – רקע על התופעה 1. הקף התופעה 2. אפיון האוכלוסיה 3. בעיות ייחודיות לנוער
תאוריות בעבריינות נוער (7 שעות)			
3	תיאורית הקונפליקט החברתי, תת תרבות ועבריינות, עבריינות לא רווחית, ערכי המעמד הבינוני מול ערכי המעמד הנמוך, סמלי המעמד הבינוני, היפוך תגובה, תסכול סטאטוס. חברת השפע, תרבות הפנאי, שעמום כגורם לעבריינות, ספורט ואלומות, הזדמנויות ופיתויים, חוסר שקט עירוני, בית ספר ועבריינות.	נווה, נ; רוט-הלר, ד (1993) היחיד והסדר החברתי; עם-עובד; תל אביב; עמודים 177-195	תאוריות תת תרבות והקשר לפשיעה 1. אלברט כהן – תת תרבות עבריינית 2. תת תרבות הנובעת מתרבות הפנאי – דאונס ורוט
2	מאפייני תת התרבות העבריינות, אמצאי תקשורת ופשיעת	אדד, מ; רהב, ג; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה; שוקן; ירושלים ותל אביב;	תאוריות לעבריינות נוער – נוער מצוקה ובני טובים. 1. כנופיות נוער

	נוער, פנאי, שעמום וחוסר אמצאים, סוגי כנופיות נוער, כנופיית הכסף, אלימות, רכוש, נוער במצוקה, מרד זכרי, נוער בני טובים לעומת נוער במצוקה.	עמודים 539-553	
<u>מניעה וטיפול בעבריינות נוער (18 שעות)</u>			
2	פעולות שגרתיות, זמינות בקורבן, תהליכים ומגמות של פשיעה בקהילה, הקשר לתאוריית הבקרה, הקשר למניעת עבירות, תיאורית ההזדמנויות הדיפרנציאליות והתיקון.	גבע, ר (1992) אסטרטגיות במניעת פשיעה- שיטות, יישום והערכה. ירושלים: משרד המשטרה. עמודים 27-34	תאוריות הפעולות הרוטיניות
2	חקירת קטינים, חוקר נוער, חוקר נוער, זכויות ילדים ונוער, אי טביעה לקטין.	אתר משטרת ישראל/ ילדים ונוער/ עבריינות נוער.	עבודת המשטרה עם נוער עברייני
2			מפגש עם קצין נוער ממשטרת ישראל
2	שירות מבחן לנוער, קצין מבחן לנוער, תסקיר קצין מבחן, מוסדות תיקון לנוער, מוסד נעול, מוסד פתוח, בית סוהר לנוער, תיוג עצמי, תיוג חברתי	שביט, ג ; שוהם, ג (1990) עבירות ועונשם ; עם עובד ; ספריה אוניברסיטאית ; עמודים 245-270 גבע, ר (1992) אסטרטגיות במניעת פשיעה- שיטות, יישום והערכה. ירושלים: משרד המשטרה. עמודים 153-154	סוכנויות בקהילה המסייעות למשטרה בטיפול בנוער עברייני
2			מפגש עם נשיאת בתי המשפט לנוער – גלית ויגוצקי מור
3	מניעה, מניעה ראשונית, מניעה	גבע, ר (1992) אסטרטגיות במניעת פשיעה- שיטות,	מניעת עבריינות נוער

	שניונית, מניעה שלישונית, נוער שוליים, נוער בסיכון, תיקון בקהילה, לימוד הורות, ספור למניעת אלימות.	יישום והערכה. ירושלים : משרד המשטרה. עמודים 153-154	
3			מטלת מסכמת – ניתוח סרט.

ש"ש	מושגים	רשימת המקורות	הנושא
<u>אלימות במשפחה (12 שעות)</u>			
2	משפחה, משפחה כקבוצה אלימה, היקף התופעה, תיאורית המערכות, ספירת הקונפליקט, צורות של משפחות.	ישראל, משרד העבודה והרווחה. (1998). הועדה הבין משרדית לטיפול בבעיית האלימות במשפחה. מבוא	אלימות במשפחה כבעיה חברתית
3	אפידמיולוגיה, סינדרום הילד המוכה, הגדרת תופעת ההתעללות בילדים, הזנחה, התעללות נפשית, סיבות להתעללות והזנחה, הורים בעלי אישיות בעייתית, גורמים סביבתיים להתעללות.	פינצי, ר', שניט, ד', וויצמן, א'. (1999). ילדים מוכים : פרופיל מאפיין וכלי אבחוני. חברה ורווחה, 19(4). 433-460. גל, ג', לבב, י', וגרוס, ר'. (2010) התעללות בילדים : שחיכות והשלכות אוכות טווח. חברה ורווחה, ל, 359-376	התעללות בילדים – מאפיינים והקף התופעה
3	אלימות במשפחה הסטייה נורמטיבית, השליטה הגברית, מעמד האישה, פטריארכליות, נורמות ומסרים חברתיים המשמרים את תופעת האלימות כלפי נשים. פמיניזם	פירסט, ע', ואגמון- גונן, מ'. (2007) המכונית השווה יותר?! הענישה בעבירות אלימות נגד בנות זוג. בתוך : ד' ברק- ארז. (עורכות). עיונים במשפט מגדר ופמיניזם. עמודים	פטריאכליות ופמיניזם – אלימות נגד נשים

	הגישה לשינוי חברתי והגישה מנחת מחקר.	545-582. קריית אונו : נבו הוצאה לאור. בורדייה, פי' (2007). השליטה הגברית. תל אביב : רסלינג.	
3	מעגל האלימות, חוסר אונים נלמד, סינדרום האישה המוכה. פסק דין כרמלה בוחבוט.	קסן, לי' (2000). העצמי המורחב בסיפורי החיים של נשים מוכות וגברים אלימים. חברה ורוחה, כ, 129_151	מעגל האלימות – מערכת יחסים אלימה

סה"כ כיתה י': 90 שעות. 50% מהחומר הנלמד

כמה מילים לגבי תכנית הלימודים בכיתה י"א:

תוכנית הלימודים מתמקדת בשנה זו בסמים וכתות, ויהיו שני פרויקטים מרכזיים בשנה זו: פרויקט במחצית א' – הדרכת שכבה י' בסיוור בדרום תל אביב (לאחר שעברו את הסיוור בשנה שעברה דרך מכון בינה). פרויקט מחצית ב' ומטלת הביצוע של שנה זו הוא כתיבת תכנית מניעה לשימוש בסמים ואלכוהול. אנו מתכננים לשלב פעילות זו עם הפעילות של עמיתי הסמים משכבה ט', והצגת תכניות המניעה לכלל בית הספר והקהילה. כמו כן במסגרת שנה זו אנו מתכננים לצאת לסיוור ברטורנו ולהיפגש עם אחת מנשותיו של גואל רצון.

כיתה י"א - 3 שעות שבועיות

הנושא	רשימת המקורות	מושגים	ש"ש
סמים			
סמים – ההיבט הפלילי	כספי י. (1996) סמים מסוכנים- מדיניות פיקוח אכיפה, הוצאת תמר ת"א	פקודת הסמים המסוכנים, תופעת הסמים בחברה המודרנית, הקשר בין סמים לפשיעה, טיפול המשטרה בנושא הסמים.	4

3	בעיה חברתית, ממד סובייקטיבי, ממד אובייקטיבי. הנזקים החברתיים, תלות, לגליזציה של סמים, שיקום נרקומנים-אכזבה ותקווה.	כספי י. (1996) סמים מסוכנים-מדיניות פיקוח אכיפה, הוצאת תמר ת"א	1. שימוש בסמים – הבנייה של בעיה חברתית 2. סמים – ההיבט החברתי
6	סמים מעוררים, סמים מדכאים, משככי כאבים, סמים מקוונים, סמי הזיות, התמכרות, תלות. חומר פסיכואקטיבי, צריכת אלכוהול, כרונית, אלכוהוליזם	כספי י. (1996) סמים מסוכנים-מדיניות פיקוח אכיפה, הוצאת תמר ת"א	סיווג סמים
6	שימוש רפואי, שימוש חוקי, שימוש לרעה, שימוש אינסטרומנטלי	כספי י. (1996) סמים מסוכנים-מדיניות פיקוח אכיפה, הוצאת תמר ת"א	היקף השימוש בארה"ב ובישראל – הדומה והשונה
4	שימוש כרוני, מעמד חברתי, קונפליקט בין מעמדות	כספי י. (1996) סמים מסוכנים-מדיניות פיקוח אכיפה, הוצאת תמר ת"א	תאוריית הקונפליקט כהסבר לצריכת סמים ולהשפעות ההרסניות של הסם

6			יום מוקד – מפגש עם מכור נקי והרצאה של ד"ר חגית בוני מהרשות למלחמה בסמים
סמים - מניעה			
3	מניעה, חיסון, גורם סיבית, גישה חיסונית, גישה מניעתית, גישה התפתחותית	טייכמן מ. (1990) לחיות בעולם אחר אלכוהול סמים והתנהגות אנושית, הוצאת רמות ת"א. 148-159	תוכניות מניעה – מבוא
3	מניעה אוניברסלית, גורמי סיכון, גורמי הגנה.	טייכמן מ. (1990) לחיות בעולם אחר אלכוהול סמים והתנהגות אנושית, הוצאת רמות ת"א. 148-159	תוכניות מניעה ראשוניות – מאפיינים
3	מניעה סלקטיבית	טייכמן מ. (1990) לחיות בעולם אחר אלכוהול סמים והתנהגות אנושית, הוצאת רמות ת"א. 148-159	תוכניות מניעה שניוניות – מאפיינים
4	מניעה אינדוקטיבית, גבילה טיפולית, תכנית 12 הצעדים.	טייכמן מ. (1990) לחיות בעולם אחר אלכוהול סמים והתנהגות אנושית, הוצאת רמות ת"א. 148-159	תוכניות מניעה שלישוניות – מאפיינים
6	הנחיית חיפוש מקורות, כתיבת סקירת ספרות, הנחייה בבניית הפעלות והעברתן		הנחייה לכתיבת עבודה מסכמת – בניית תכנית מניעה

ש"ש	מושגים	רשימת המקורות	הנושא
כתות מסטיות			
2	כתות מיסטיות, סודי כתות : דתיות, מסחריות, פוליטיות, עזרה עצמית וייעוץ.	אמיר, ש. (1992). האיום בחופש : דרכי השפעה של הכיתות. תל-אביב : פפירוס, עמודים 19-23	הגדרת כתות, סוגי כתות ורע היסטורי להוצרותן
3	האמת האבסולוטית, אידיאולוגיה, אידיאולוגיה דתית, שטיפת מוח.	אמיר, ש. (1992). האיום בחופש : דרכי השפעה של הכיתות. תל-אביב : פפירוס, עמודים 26-32	מאפייני הכתות ומאפייני המנהיג
3	מאפיינים אישיותיים, מאפיינים משפחתיים, משמעות רוחנית, אבסולוטית, זיקה לאהבה וחובה, אכזבה תרבותית חברתית ופוליטית, משבר.	אמיר, ש. (1992). האיום בחופש : דרכי השפעה של הכיתות. תל-אביב : פפירוס, עמודים 29-51	מאפייני המצטרפים לכתות
2	תהליכי גיוס, שלבי הגיוס לכת, בקומונה סגורה, צניעות והתנזרות, אורח החיים בכת.	אמיר, ש. (1992). האיום בחופש : דרכי השפעה של הכיתות. תל-אביב : פפירוס, עמודים 91-93	תהליך הגיוס והחיים בכת והשפעתם על החבר בה
4	היקף ואופי התופעה, מאפייני הנפגעים, הזירה המשפטית, גואל רצון : ספר המשפחה, בני האלוהים.	דין וחשבון צוות משרד הרווחה והשירותים החברתיים לבחינת תופעת הכיתות בישראל (2011).	כתות בישראל ודוגמא לכת בישראל
2			הרצאה של שרי הורביץ- מנשותיו של גואל רצון

כתות מיסטיות: 16 ש"ש

ש"ש	מושגים	רשימת מקורות	הנושא
פנולוגיה : תורת הענישה			

4	<p>הפנולוגיה (תורת העונש) כחלק מהקרימינולוגיה, תחומי הפנולחגיה, מאפיינים לעונש, צידוקים לעונש, גישה תגמולנית, גישה תועלתית, אמנה חברתית, איזון בין טוב לרע, העונש כגורם היוצר שיווי משקל, הענישה בחברה השבטית המוקדמת, בורות, שיפוט מקומי, ענישה ממלכתית. אחידות או סלקטיבית בענישה הענישה הפונקציונליסטית מול גישת הקונפליקט, ענישה וערכי מוסר, מערכת אכיפת החוק, אוכלוסיית היעד בענישה.</p>	<p>שוהם ש.ג. ושביט ג. (1990), עבירות ועונשים, הוצאת עם עובד. עמודים 27-68</p>	<p>מבוא לפנולוגיה: היבטים היסטוריים וכללים. מהות הענישה.</p>
3	<p>הרתעה, רמת ודאות סובייקטיבית, נגם ותגמול, עקרון "מידה כנגד מידה", תיקון איפול ושקום, המושל הרפואי, "דוח מרטינסון 1974", מניעת הגבלה והרחקה</p>	<p>שוהם ש.ג. ושביט ג. (1990), עבירות ועונשים, הוצאת עם עובד. עמודים 79-173</p>	<p>מטרות הענישה ודרכי הענישה: 1. מטרות תועלתיות. 2. מטרות לעיתים תועלתיות. 3. מטרות לא תועלתיות.</p>

	נטילת הכושר, מודל הצדק, עונש מוות.		
3	מאסר, בתי עבודה, פנאופטיקון, בית כפרה, השיטה השקטה, מלחמת השיטות, מלחמת השיטות, הקנס, מאסר בעקבות אי תשלום קנס, שיטת הכנס היומית.	שוהם ש.ג. ושביט ג. (1990), עבירות ועונשים, הוצאת עם עובד. עמודים 174-186	המאסר- היבטים היסטוריים
2	מכאבי המאסר, תהליך הפריזוניזציה, בתי הסוהר המוסד טוטאלי, פתרונות לבעיית המאסר	שוהם ש.ג. ושביט ג. (1990), עבירות ועונשים, הוצאת עם עובד. עמודים 174-189	המאסר המודרני ובעיותיו
4	שירות בתי הסוהר, מטרות המאסר, בתי הסוהר בישראל, מאסרי כליאה, הצפיפות בבתי הסוהר, בעיות הסמים, אלימות בבית הסוהר, מעצר עד תום ההליכים, מדיניות השב"ס.	מסר-הראל, א. (2001), צוהר לבית הסוהר, שירות בתי הסוהר, לשכת הדוברות.	המאסר בישראל- שירות בתי הסוהר
9			ביקור ב"בית זיו"- חולפת מעצר לנוער עובר חוק.

פנולוגיה: תורת הענישה - 22 ש"ש

סה"כ כיתה י"א: 90 ש"ש. 50% מהחומר הנלמד

סה"כ י' וי"א: 180 שעות.

פרק שביעי- ביבליוגרפיה

המקורות יהיו נגישים בספריית בית הספר

- אמיר ש. (1992), האיום בחופש: דרכי ההשפעה של הכיתות, פפירוס.
- בורדייה פ. (2007), השליטה הגברית, רסלינג.
- בר-אל צ., נוימאר מ. (1996), מפגשים עם הפסיכולוגיה, רכס.
- גבע ר. (1992), אסטרטגיות במניעת פשיעה, גרפ פרס בירושלים.
- גל ג. לבב י., גרוס ר. (2010), התעללות בילדים: שכיחות להשלכות ארוכות טווח, חברה ורווחה.
- זלבה א. (1998), משטרה- אסופת מאמרים, הוצאת משטרת ישראל.
- טייכמן מ. (1990) לחיות בעולם אחר, רמות.
- טננבאום א. (2003), על שוטרים וגנבים, אוניברסיטה משודרת משרד הביטחון.
- כספי י. (1996), סמים מסוכנים- מדיניות פיכח אכיפה ומשפט, תמר ת"א.
- מוס ר. א. (2002), תיאוריות על גיל ההתבגרות, ספריית פועלים.
- מסר-הראל א. (2001), צוהר לבתי הסוהר, שירות בתי הסוהר, לשכת הדוברות.
- נווה נ., רוט-הלר ד. (1993), היחיד והסדר החברתי, עם עובד.
- פינצי ר., שייט ד., וויצמן א. (1999), ילדים מוכים: פרופיל מאפיין וכלי אבחוני, חברה ורווחה.
- פירסט ע., אגמון-גונן מ. (2007), המכונית שווה יותר?! הענישה בעבירות אלימות נגד בנות זוג. בתוך: ד' ברק- ארז (עורכות). עיונים במשפט מגדר ופמיניזם נבו.
- קסן ל. (2000), העצמי המורחב בסיפורי החיים של נשים מוכות וגברים אלימים, חברה ורווחה.
- רהב ג. (1987) סטייה חברתית, האוניברסיטה הפתוחה.
- שוהם ש.ג., אדד מ. (2004) קרימינולוגיה, שוקן.
- שוהם ש.ג., שביט ג. (1990), עבירות ועונשים, עם עובד.
- הוועדה הבין משרדית לטיפול בבעיית האלימות במשפחה, משרד העבודה והרווחה.
- דין וחשבון צוות משרד הרווחה והשירותים החברתיים לבחינת תופעת הכתות בישראל.

פרק שמיני - דרכי הערכה

דרכי הערכה מסכמת

כיתה י :

22%	מבחן (1) מחצית א'
5%	הערכת מורה מחצית א'
23%	מבחן (2) מחצית ב'
5%	הערכת מורה מחצית ב'
15%	דו"ח צפייה בסרט- הערכה חלופית
30%	P.B.L בשיטוף תלמידי אומנויות העיצוב- עיצוב כרזה
100%	סה"כ

כיתה יא :

10%	מבחן (1) מחצית א'
10%	הדרכת כיתות י' לסיום בדרום תל אביב
10%	הערכת מורה מחצית א'
20%	מבחן (2) מחצית ב'
10%	הערכת מורה מחצית ב'
40%	עבודה מסכמת בתחום הסמים- בניית תכנית מניעה- הערכה חלופית
100%	סה"כ

הנחיות למורה, הנחיות לתלמיד ומחווניס הוגשו בקבצים נפרדים.